

Dødens ritualer på utstilling

Livet er mer...

Tips oss om utenomfaglige aktiviteter på telefaks 23 10 9040 eller e-post: tidsskriftet@legeforeningen.no

Utstillingen, som er et samarbeidsprosjekt mellom Universitets kulturhistoriske museer og Internasjonalt Kultursenter og Museum, favner vidt i både tid og kultur. Den viser hvordan forskjellige trossamfunn har funnet verdige og meningsfulle måter å markere livets avslutning på, og gir oss et innblikk i seremonier som er knyttet til den kristne tro, til buddhisme, hinduisme, islam og jødedom, og også avskjedsseremonier hvor det religiøse aspektet ikke er til stede.

Døden en reise

Består livet av ett eller flere liv? Hvordan forbereder vi oss på døden? Kan vi ta med oss noe av vårt jordiske gods til vår neste tilstand og hvilke symboler bruker vi for å minnes den døde? Svarene varierer med tro og med tid. At en buddhist kan få med seg papirkopier både av klær, penger og mobiltelefon kan virke komisk i dagens norske samfunn, men ville kanskje ikke fortone seg like rart for en viking som fikk med seg sverd og smykker til det hinsidige. Og mens kristne bruker tid og omtanke på å finne en vakker gravstøtte til å minnes en kjær avdød, vil en muslimsk gravlund ha umerkede graver. For i islam er alle like i døden og Allah trenger ingen gravstein for å finne den døde.

– Felles for mange religioner er at man gjerne betrakter døden som en reise, en overgang til det neste liv, til våre forfedre eller til gjenfødelse, opplyser Daniel Winfree Papuga, som er faglig ansvarlig for utstillingen.

Det finnes mange symboler forbundet med denne reisen. Skipet er ett, brukt av vikingene så vel som i kristen tradisjon som et fremkomstmiddel over livets hav til himmelrikets trygge havn.

– Ifølge hinduismen blir den dodes sjel gjerne hjulpet av en hellig ku over dødselven Vaitarani Nadi, til gjenfødelse. I henhold til islam må alle mennesker krysse broen Al Sirat, som er veien til himmelen. Den er tynn som et hårstrå og skarp som et sverd. Har man levd et godt liv, kommer man med Muhammeds hjelp over. Den som har vært ondsinnet, mister balansen og faller ned i avgrunnen, opplyser Papuga videre.

For mange mennesker er den siste tiden før døden en tid for refleksjon og samvær med ens nærmeste. Men for den døende kan forberedelsen på det nye livet være vel så viktig i livets slutfase.

Tro og livssyn virker inn på hvordan mennesker forholder seg når vår stund på jorden er forbi. Utstillingen Far Vel – Livets slutt i det flerkulturelle Norge gir et gløtt inn i mangfoldet av ritualer.

– For buddhister er dødsstunden av avgjørende betydning. De tror at tanker i dødsøyeblikket kan påvirke hva som skjer i det neste liv og mener at den døende må få ro til å styrke seg til overgangen til en ny tilstand etter døden, sier Papuga.

For hinduer blir det ansett som ideelt å gå inn i døden med sansene klare, og mange hinduer vil derfor avstå fra sløvende medikamenter når de føler at døden nærmer seg. Hinduer mener også det er best å dø på bakken, ettersom kroppen skal tilbake til de grunnleggende elementene, jord, luft, energi, vann og rom.

Kremering

Alle mennesker legger igjen en kropp når de dør som de etterlatte har ansvar for å gi en verdig behandling. Hva som ansees som verdig, varierer med tro, livssyn og tiden man lever i. Mens hinduene kremerer sine døde og strør asken over den hellige elven Ganges, og en avdød buddhist kan kremeres eller begravnes, alt etter hva de pårørende ønsker, er kremering forbudt i andre religioner. Ortodoks kristendom tillater ikke kremering. Det gjør heller ikke islam eller jødedommen.

– I jødedommen heter det at fordi mennesket er formet i Guds bilde, skal en død kropp ikke endres, men vende tilbake til jorden den kom fra. Derfor er også organdonasjon og balsamering forbudt etter jødisk tradisjon, forklarer Papuga.

I Norge har både kremering, begravelse i gravhaug eller under kirkegulv, i mausoleer og i gravlund vært vanlige skikker under forskjellige perioder. På slutten av 1800-tallet gikk diskusjonen høylydt om innføring av kremasjon her i landet. Den gang handlet debatten om helse og hygiene, mens en ny kremasjonsdebatt i 1951 var basert i teologiske tolkninger. Norge fikk sitt første krematorium i Bergen i 1907. I Oslo i dag blir ca. 80 % av de døde kremert.

Vandretstilling

Utstillingen vil være å finne på Internasjonalt Kultursenter og Museum i Oslo fra midten av mars til midten av september. Deretter vil utstillingen vandre land og strand rundt i minst fem år. Første stopp etter Oslo blir Stavanger, dernest står Sør-Varanger for tur. – *Ingrid M. Høie, Tidsskriftet*
ingrid.hoie@legeforeningen.no

– Felles for de fleste religioner er at de tenker på døden som en slags reise, sier sosialantropologen Daniel Winfree Papuga, som er faglig ansvarlig for utstillingen. Foto I. Høie